

به عقیده شیعیان اذان از سوی جبرئیل
به پیامبر(ص) وحی شده است و بعد از آن پیامبر
به بلال می‌گویند اذان را با صدای بلند بخواند

اذان از کی وارد اسلام شد و ما چگونه به آن عادت کردیم

رازهای کلمات وحدت

آزاده باقری
خبرنگار

نمازی آن را زیر لب زمزمه کنیم. شاید بارها صدای اذان را از طریق رادیو و تلویزیون شنیده باشید یا در زمان گذر از کوچه و خیابانی صدای اذان را از گلدسته مسجد بشنوید. صدای دلنشینی که در عین آرامش خبر از آن می‌دهد که وقت نماز فرارسیده و باید خود را برای این امر واجب آماده کرد؛ اما شاید کمتر کسی باشد که بداند اذان چرا به وجود آمد؟ اولین اذان را چه کسی گفت؟ از صدر اسلام تا به امروز چه تغییراتی کرده است و در نهایت نخستین اذان‌هایی که در ایران گفته شد از چه زمانی بود و از چه زمانی در رسانه‌های جمعی اذان گفتن قبل از شروع شرعی هر نمازی آغاز شد؟

شد. مؤذن زاده که در آن زمان ۳۰ سال بیشتر نداشت وقتی که روزه بوده با چند بار تکرار در بیات ترک توانست این اثر جاویدان را ثبت کند. اذانی که به عنوان اولین رویداد از چهار رویداد منحصربه‌فرد در موسیقی آیینی - مذهبی ایران ثبت شد؛ اذانی که اگر ماه رمضان هم نباشد همه را به یاد این ماه و سفره افطار خواهد انداخت.

البته به جز مؤذن زاده اردبیلی، اذان‌گویان بسیار دیگری هم بودند که اذان‌های ماندگار از خود به جای گذاشتند؛ از جمله می‌توان به حسین صبحدل اشاره کرد که کم از اذان مؤذن زاده ندارد و برای همین بسیاری این دو اذان را هم ردیف هم می‌دانند.

به جز صبحدل نیز روح... کاظم زاده اذان زیبایی را به یادگار گذاشته است. البته از آنجا که اذان کاظم زاده از الگوی موسیقی و پاپ ایرانی نشأت گرفته شده دیگر در آن خبری از ساختار اذان‌گویی سنتی ایران نیست و نظرها درباره آن‌که این اذان زیباست یا خیر به سلیقه شنونده برمی‌گردد. در ادامه به شکل مفصل‌تر و جزئی‌تری به این اذان‌ها می‌پردازیم.

در حال حاضر تعداد اذان‌گویی که اذان را با صدای زیبای خود ادا می‌کنند بسیار هستند. اذان‌گوییانی که هر چند وقت یک بار صدای آنها در زمان اعلام شرعی نمازهای واجب به گوش می‌رسد که از جمله می‌توان به کاظم محمدزاده، حسن رضائیان، محمد آقائی، روحانی‌نژاد، محمد تقی تسویه‌چی و... اشاره کرد.

اذان صدایی است که دیگر گوش همه ما ایرانی‌ها به آن عادت کرده است. صدای خوشی که شاید زیباتر از آن را در هیچ جای دنیا با وجود آن‌که گفته می‌شود صدای اذان طی شبانه روز در کل جهان قطع نمی‌شود، نشنیده باشیم. این موضوع هم به خوش سلیقگی هنرمندان ایرانی برمی‌گردد که تلاش می‌کنند هر چیزی را به بهترین شکل خود ارائه دهند. برای همین فردوسی، شاعر بزرگ ایرانی پربراه نگفت که هنر نزد ایرانیان است و بس.

شکل گرفت به دوران قاجار برمی‌گردد. اذانی که با موسیقی و لحن ایرانی تلفیق شد و یکی از ماندگارترین و جاودانه‌ترین موسیقی‌ها را خلق کرد. چون اولین کسانی که اذان گفتن به سبکی که در حال حاضر وجود دارد را آغاز کردند کسانی بودند که در کار آواز و موسیقی بوده و سعی کردند اذان را هم با نوای موسیقی آشنا و شنیدنی‌تر کنند. از جمله نخستین کسانی که در ایران به سبک موسیقی اذان گفتند ابوالحسن دماوندی، یکی از خوانندگان اواخر قاجاریه و اوایل پهلوی بود. اذانی که نخستین نمونه ضبط شده روی صفحات گرامافون در سال ۱۳۰۸ است. به جز دماوندی می‌توان به حسین عندلیب اصفهانی، مؤذن مسجد سپهسالار (مطهری)، حاج مؤذن تفرشی، پدر حسین قلی‌خان نکیساکه در عهد محمدعلی شاه، مؤذن مشهوری بود، عبدالرحیم اصفهانی استاد دماوندی و قربان خان قزوینی معروف به شاهی اشاره کرد که در زمان قاجار اذان‌گو بودند.

۱۵ سال بعد از دماوندی بود که تاج اصفهانی اذانی را به سبک بیات ترک خواند. اذانی که به آواز خوانی خودش نزدیک بود و روی تازه از اذان‌گویی را نشان داد. عطاء... امیدوار معمار نیز در سبک‌ها و دستگاه‌های گوناگون به آواز خوانی پرداخت.

اذانی که جاودان شد

اما اذانی که جزو ماندگارترین اذان‌ها شد و همه ما بارها و بارها آن را شنیده و شنیدنش هیچ وقت خسته‌کننده نمی‌شود اذانی است که ۶۴ سال پیش توسط رحیم مؤذن زاده اردبیلی خوانده شد. اذانی که در گوشه «روح الارواح» خوانده

کمتر کسی است که اذان گفتن را بلد نباشد یا صدای اذان را نشنیده باشد. صدایی که جزو اولین آواهایی محسوب می‌شود که در گوش هر مسلمان شیعه‌ای بعد از به دنیا آمدن خوانده شده است. صدای اذانی که جزو زیباترین آوای جهان شناخته می‌شود و کمتر کسی پیدا خواهد شد کلام آسمانی را بشنود و در گوشه‌ای از دلش آرامش جای نگیرد.

شاید همه ما ارکان اذان را بدانیم و معنای آن را هم متوجه شویم و حتی قبل از شروع هر

«نماز بهتر است از خواب». در اذان صبح سنی‌ها خوانده می‌شود و در شیعه خوانده نمی‌شود. «اشهد ان علیا ولی...» به معنی «گواهی می‌دهم که علی ولی خداوند است.» تنها در اذان شیعه خوانده می‌شود، اما این به آن معنا نیست که شیعه این بخش از اذان را جزو الفاظ اذان قرار دهند؛ بلکه به این دلیل این بخش را به اذان اضافه کردند تا شهادت به ولایت حضرت علی(ع) را جزو احکام ایمان به حساب آورند. «حی علی خیر العمل» به معنی «بشتاب بر بهترین کار» نیز بخشی از اذان است که تنها در میان شیعیان رواج دارد. این در حالی است که در زمان پیامبر(ص) این بخش از اذان وجود داشت؛ اما در زمان خلافت عمر آن را حذف کردند. چون عمر بر این باور بود توجه بسیار به نماز باعث خواهد شد تا مردم جهاد را بکنند. «لا اله الا...» به معنی «نیست خدایی جز خدای یکتا» نیز دوبار در میان شیعیان و یک بار در میان اهل سنت گفته می‌شود.

تاریخچه اذان گفتن در ایران

با ورود اسلام به ایران تمام ارکان دین از جمله اذان نیز به کشورمان ورود پیدا کرد، اما این که از چه زمانی اذان گفتن به این سبک و سیاق

اذان به زبان عربی به معنی آگاه کردن است. به طوری که حتی قبل از آن که دین اسلام شکل بگیرد مردم برای خبر کردن یکدیگر از واژه اذان استفاده می‌کردند، اما وقتی اسلام وارد شد، اذان دیگر به ندایی گفته شد که مردم مسلمان را برای نماز خواندن فرا می‌خواند. به عقیده شیعیان اذان از سوی جبرئیل به پیامبر(ص) وحی شده است و بعد از آن پیامبر به بلال می‌گویند اذان را با صدای بلند بخواند. این در حالی است که اهل سنت معتقد هستند عباد... بن زید که از اصحاب پیامبر(ص) بوده شکل اذان گفتن را خواب دیده آن را برای پیامبر(ص) نقل کرده است و پیامبر(ص) به بلال گفته اند آن را با صدای بلند بخواند. با این حال امام صادق(ع) در روایتی در زمینه سست بودن این سبک از به وجود آمدن اذان فرمودند: «وحی بر پیامبر شما نازل می‌شود؛ حال گمان می‌برید که او اذان را از عباد... بن زید ستانده است.»

تفاوت اذان گفتن در میان شیعه و سنی

اولین کسی که اذان را با صدای بلند خواند، بلال حبشی در مدینه بود. اذانی که شکل و شاکله اصلی آن بین شیعه و سنی تا حدودی فرق کرده است. به طوری که «الصلاه خیر من النوم» به معنی

